

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ

Выпуск 3(23)

Часть 7

Переяслав-Хмельницкий
2017

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

ВЫПУСК 3(23)
Часть 7

Март 2017 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ

Выходит –12 раз в год (ежемесячно)
Издается с июня 2015 года

Включен в наукометрические базы:

РИНЦ http://elibrary.ru/title_about.asp?id=58411

Google Scholar

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=JP57y1kAAAAJ&hl=uk>

Бібліометрика української науки

http://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?page_sites=journals

Index Copernicus

<http://journals.indexcopernicus.com/++++,p24785301,3.html>

Переяслав-Хмельницький

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

Главный редактор:

Коцур В.П., доктор исторических наук, профессор, академик Национальной академии педагогических наук Украины

Редколлегия:

Базалук О.А.	д-р филос. наук, професор (Украина)
Боголиб Т.М.	д-р экон. наук, профессор (Украина)
Кабакбаев С.Ж.	д-р физ.-мат. наук, профессор (Казахстан)
Мусабекова Г.Т.	д-р пед. наук, профессор (Казахстан)
Смирнов И.Г.	д-р геогр. наук, профессор (Украина)
Исак О.В.	д-р социол. наук (Молдова)
Лю Бинця	д-р искусствоведения (КНР)
Тамулет В.Н.	д-р ист. наук (Молдова)
Брынза С.М.	д-р юрид. наук, профессор (Молдова)
Мартынюк Т.В.	д-р искусствоведения (Украина)
Таласлаева Ж.С.	канд. филол. наук, профессор (Казахстан)
Чернов Б.О.	канд. пед. наук, профессор (Украина)
Мартынюк А.К.	канд. искусствоведения (Украина)
Воловыч Л.М.	канд. геогр. наук (Украина)
Ковальська К.В.	канд. ист. наук (Украина)
Амрахов В.Т.	канд. экон. наук, доцент (Азербайджан)
Мкртчян К.Г.	канд. техн. наук (Армения)
Стати В.А.	канд. юрид. наук, доцент (Молдова)
Бугаевский К.А.	канд. мед. наук, доцент (Украина)

Актуальные научные исследования в современном мире: XXIII Междунар. научн. конф., 26-27 марта 2017 г., Переяслав-Хмельницкий. // Сб. научных трудов - Переяслав-Хмельницкий, 2017. - Вып. 3(23), ч. 7 – 154 с.

Языки издания: українська, русский, english, polski, беларуская, казакша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, Հայերէն

В сборнике представлены результаты актуальных научных исследований ученых, докторантов, преподавателей, аспирантов и студентов - участников Международной научной конференции "Актуальные научные исследования в современном мире" (Переяслав-Хмельницкий, 26-27 марта 2017 г.).

Сборник предназначен для научных работников и преподавателей высших учебных заведений. Может использоваться в учебном процессе, в том числе в процессе обучения аспирантов, подготовки магистров и бакалавров в целях углубленного рассмотрения соответствующих проблем. Все статьи сборника прошли рецензирование, сохраняют авторскую редакцию, всю ответственность за содержание несут авторы.

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

Ткаченко Наталья Владимировна (Киев, Украина)	
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ М. ВРУБЕЛЯ.....	109
Фурман Оксана (Тернопіль, Україна)	
ПРОСТОРОВО-ЧАСОВА ПРИРОДА ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ.....	112
Шандрук Сергій (Тернопіль, Україна)	
ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИНЕНОСТІ ТВОРЧИХ СПРОМОЖНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ.....	116
Шолықбаева М.Ж. (Астана, Қазақстан)	
ӨРІПТЕСТЕРМЕН ӨЗАРА ҚАТЫНАСТЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	121

СЕКЦИЯ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Сасіна Людмила Олександрівна (Харків, Україна)	
ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	124

СЕКЦИЯ: ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ

Курбанбаев Абрам, Иззетова Эмине (Ташкент, Узбекистан)	
ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИХ КОНЦЕПЦИЙ КОНФУЦИЯ И АЛЬ-ФАРАБИ.....	129
Ломовцев Владимир Павлович, Милтон Наталия Алексеевна, Летунова Ольга Владимировна (Красноярск, Россия)	
ПРОСТРАНСТВО И ВРЕМЯ КАК КАТЕГОРИЯ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ	135
Мустафина Толганай Вагизовна, Рахимжанова Саяна Кадыровна (Астана, Казахстан)	
РЕЛИГИОЗНАЯ САМОИДЕНТИФИКАЦИЯ И ТОЛЕРАНТНЫЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ: АКТУАЛЬНОСТЬ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	138
Шерманов Исобек Чилмаматович (Самарканд, Узбекистан)	
ИЖТИМОЙ ТАРАҚҚИЁТ: МОДДИЙЛИК ВА МАЪНАВИЙЛИК УЙЎУНЛИГИ АСОСИ.....	142
Джуракулов Хусан Анварович (Самарканд, Узбекистан)	
РОЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ.....	147
ИНФОРМАЦИЯ О СЛЕДУЮЩЕЙ КОНФЕРЕНЦИИ.....	152

СЕКЦИЯ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

УДК 316. 334

Сасина Людмила Александрівна
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
(Харків, Україна)

ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація. Охарактеризовано сутність економічної культури як соціально-економічного феномену. Визначено ставлення до нього студентів економічного університету. Наведені і прокоментовані результати опитування стосовно домінуючих форм прояву економічної культури, домінуючої стратегії економічної поведінки, домінуючих потреб майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: студенти, економічна культура, економічна поведінка, мотивація, опитування.

Сасина Людмила Александровна
Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця
(Харьков, Украина)

ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Аннотация. Охарактеризована сущность экономической культуры как социально-психологического феномена. Определено отношение к нему студентов экономического университета. Приведены и прокомментированы результаты опроса относительно доминирующих форм проявления экономической культуры, доминирующей стратегии экономического поведения, доминирующих потребностей будущих специалистов.

Ключевые слова: студенты, экономическая культура, экономическое поведение, мотивация, опрос.

Lyudmila Sasina
Simon Kuznets Kharkov National University of Economics
(Kharkov, Ukraine)

ECONOMIC CULTURE AS A SOCIO-PSYCHOLOGICAL PHENOMENON

Annotation. The essence of economic culture as a socio-psychological phenomenon have described. Students' attitude toward a socio-psychological phenomenon have determined. Poll results of the dominant forms of manifestation of economic culture, the dominant strategy of economic behavior, and the dominant needs of future professionals have presented.

Keywords: students, economic culture, economic behavior, motivation, poll.

Економічна культура – це важливий показник економічного і соціального розвитку суспільства, його реальних перспектив. Зазначене пояснюється тим, що культура загалом і економічна культура, зокрема, виступають мірилом соціальності. Вони є базисними категоріями, що відображають якість відносин між людьми, в тому числі і відносин в економічній сфері. Економічна культура, як соціально-психологічний феномен, проявляється в економічній поведінці людей і вважається її внутрішнім регулятором. Саме тому стан і рівень розвитку економічної культури суспільства слід визначати за допомогою кількісних і якісних показників, що відображають характеристики економічного мислення і економічної поведінки людей. Це, перш за все, набуті компетентності, поведінкові стереотипи, система мотивації, система цінностей, тобто найбільш дієві фактори економічної соціалізації.

Проблеми визначення сутності соціально-економічної поведінки українців, формування трудового менталітету, розвитку економічної культури в умовах інституційних змін успішно досліджують сучасні вчені – В.Н. Ворона, Є.І. Суїменко, В.Є. Пилипенко, Т.О. Єфременко, Т.О. Петрушина, Г.І. Кудринська, А.К. Попова та інші [1 - 3]. Проте знання про зазначені складні соціально-економічні, соціально-культурні процеси слід постійно поповнювати і оновлювати.

Метою даного дослідження є визначення ступеню усвідомлення нинішніми студентами-економістами актуальності вирішення вказаних проблем, їх здатності застосовувати соціально-психологічні підходи для аналізу економічних процесів в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно було розв'язати задачу – визначити, як студенти вищого навчального закладу економічного профілю (ХНЕУ ім. С. Кузнеця) тлумачать поняття «економічна культура громадян», як уявляють можливі форми її прояву та як оцінюють стан розвитку даного феномену в нинішніх умовах. Для цього студентам другого курсу економічних спеціальностей університету (50 особам) було запропоновано дати власне визначення цього поняття. Виявилось, що більшість опитаних ототожнює економічну культуру з культурою праці та управління (виробництва), культурою розподілу і культурою споживання, що є в цілому правильним.

Для визначення домінуючих уявлень про форми прояву економічної культури громадян студентам було запропоновано обрати один з трьох можливих варіантів відповідей:

- безумовне дотримання правових і моральних норм поведінки в процесі економічної діяльності;
- взаємовигідна економічна діяльність, що забезпечує задоволення інтересів і потреб всіх учасників;
- дотримання тільки тих правил поведінки, які гарантують одержання прибутку при мінімальних витратах.

Відповіді респондентів розподілились приблизно в співвідношенні: 45% / 35% / 20%. Це свідчить про адекватне сприйняття молоддю існуючої соціально-економічної і соціально-культурної ситуації в країні, яка не спонукає до дотримання загальносуспільних норм, правил, законів, а скоріше, впливає протилежним чином.

На питання, які характеристики можна вважати показниками економічної культури, більшість студентів (75%) відповіла, що це – високий рівень

професійної компетентності, усвідомлення необхідності діяти в межах існуючих норм і законів, творчий підхід до вирішення завдань. Можна погодитись з таким переліком показників, запропонувавши, в свою чергу, додати до нього наступний – соціальна відповідальність бізнесу і держави перед своїми громадянами.

Рівень економічної культури, економічне мислення проявляються в економічній поведінці людей. Тому принципово важливим для визначення можливих перспектив розвитку суспільства є встановлення домінуючих рис економічної поведінки громадян.

В економічній соціології поняття «економічна поведінка» використовується для відображення активності людей в сфері виробництва, розподілу, обміну і споживання різних благ і послуг. Воно дозволяє фіксувати направленість економічної активності людей з метою задоволення їх потреб.

В суспільстві вже існують певні «правила гри», які встановлюються діючими виробничими і розподільчими відносинами. В межах них людина оцінює свої потенційні і реальні можливості в кожному конкретному випадку, порівнюючи вигоди і витрати, здійснює свій економічний вибір. Вияв змістовно близьких зразків поведінки, які використовують різні суб'єкти діяльності, дозволяє говорити про існування типів економічної поведінки.

Економічна соціологія прагне встановити, які об'єктивні і суб'єктивні чинники впливають на формування конкретного типу економічної поведінки, висунути гіпотезу стосовно його ефективності. Перевірка гіпотези повинна здійснюватись шляхом соціологічних досліджень в режимі моніторингу, коли на протязі певного часу фіксуються зміни (або їх відсутність) в структурі типів економічної поведінки, а також в соціально-психологічних характеристиках носіїв цих типів.

Економічні психологи висунули тезу про те, що люди є постійно непостійними, але відхиляються від постійності певним систематичним чином, який може бути вимірний і вивчений.

Англійський філософ і економіст Адам Сміт (1723 – 1790) визначив п'ять головних умов, які, на його думку, компенсують малий грошовий заробіток в одних заняттях і врівноважують великий заробіток в інших:

- приємність чи неприємність конкретних занять;
- величина витрат (фінансових, інтелектуальних, фізичних), необхідних для їх виконання;
- постійність чи непостійність занять;
- ступінь довіри до осіб, що їх виконують;
- вірогідність чи невірогідність успіху в них.

Ці умови визначають баланс дійсних чи уявних вигод і витрат, на основі яких здійснюється економічний вибір. Альтернативні варіанти, які існують в кожній з п'яти умов, визначають економічну поведінку людини в залежності від її схильностей і вподобань.

В нинішній складній ситуації принципове значення має встановлення домінуючого типу економічної поведінки в суспільстві. Тому нами було запропоновано студентам визначити свої пріоритети стосовно життєвої стратегії:

- досягнення максимального результату шляхом максимальних власних зусиль;

- досягнення прийнятного результату шляхом мінімальних власних зусиль;

- досягнення максимального результату будь-якою ціною.

Всупереч очікуванням, домінуючою виявилась не перша (35%), а друга стратегія (55%). Це свідчить про відсутність бажання докласти занадто багато зусиль для одержання надвисокого результату. Більшість схиляється до думки, що простіше відмовитись від чогось, ніж перенапружувати себе.

Помітно менш популярною виявилась третя стратегія (10%). Проте навіть такий незначний відсоток вказує на негативні особливості трансформації системи цінностей в умовах ринкової економіки, негативні зміни в характері трудового менталітету сучасних українців – акценти зміщуються в бік «тінізації», зменшується роль нормативно-ціннісної, соціально-культурної складової.

Класична економіка праці оперує формулою: персонал прагне вкладати зусиль менше, відповідальність нести меншу, не ризикувати і отримувати при цьому більшу винагороду. Тому дослідження проблеми гармонізації стосунків працівника, організації і суспільства, побудови ефективної системи мотивації набувають особливого значення.

Мотив – це суб'єктивне ставлення людини до своїх дій, мета, що спрямовує і пояснює її поведінку. В організаційному контексті мотивація – це процес, за допомогою якого менеджер спонукає підлеглих ефективно працювати для досягнення організаційних цілей одночасно з вдоволенням власних бажань і потреб.

Порівнюючи вітчизняний та зарубіжний досвід мотивації працівників, можна помітити, що головними недоліками першого є відсутність необхідних фінансових ресурсів у малих і середніх підприємств, низький рівень професійної компетентності керівників, невизначеність стосовно домінуючих цінностей, потреб і інтересів персоналу, відсутність індивідуального підходу при підборі методів мотивації.

Вирішення цих питань повинно починатись з дослідження ієрархії потреб сучасного працівника. Той факт, що домінуючою для переважної більшості людей зараз є потреба в гідній оплаті праці, не викликає сумніву. Але очевидним також є факт, що, скоріше за все, ця потреба не може бути вдоволена в повній мірі. Тому необхідно визначити, які з потреб стоять на другому і третьому місці, щоб запропонувати відповідні мотиваційні заходи, як компенсаційні і фонові.

Опитування студентів показало, що в якості домінуючої потреби 55% респондентів називають оплату праці, 35% - цікаву роботу, 10% - можливість самореалізації і кар'єру.

Відповідно, в якості компенсаційної потреби були названі оплата праці (45%), задоволення від роботи (35%) і можливість кар'єрного росту (20%).

Фоновією потребою 65% опитаних вважають добрі взаємини в колективі, 15% - одержання соціального статусу, 20% - інші потреби (можливість кар'єрного росту, користь для суспільства, вдале місце розташування організації).

Для побудови ефективної системи мотивації необхідно визначитись з найбільш популярним заходом стимулювання – підвищенням оплати праці. Як вже було встановлено вченими, підвищення оплати праці не забезпечує

автоматичне підвищення ефективності діяльності – приблизно через два місяці людина звикає до нового доходу і перестає адекватно на нього реагувати. Тому необхідно визначитись з таким соціально-психологічним поняттям, як «порог матеріальної чутливості до стимулювання». Воно дозволяє встановити ту міру винагороди, за яку людина буде згодна ефективно працювати. Для того, щоб виплати сприймалися, дійсно, як винагорода, вони повинні бути суттєвими.

Існує думка, що поріг матеріальної чутливості залежить від розміру сукупного доходу людини – чим він більший, тим суттєвішою здається виплата, наприклад, в 1% [4]. Подальше зростання добробуту, підвищення рівня доходу людини призводить до появи «ефекту заміщення». Так, людини вже не погоджується працювати понаднормово, брати на себе додаткову відповідальність навіть при суттєвій оплаті. Критичною межею є відсутність вільного часу і значний особистий ризик. Така ситуація може бути характерною для менеджерів середнього і високого рівнів, тоді вони вимагають для себе додаткових гарантій і пільг.

Опитування студентів стосовно порогу матеріальної чутливості показало, що для 70% з них він знаходиться на рівні 20 тис.грн., 20% - зазначили, що ні за яких умов не погодяться працювати понаднормово, 10% - не визначились з відповіддю.

Дослідження завершувалось визначенням рівня розвитку економічної культури громадян України: 65% студентів оцінили його як низький, 35% - як середній. Такі показники не можна вважати обнадійливими, вони свідчать про необхідність зосередити увагу в межах навчального процесу на просвітницько-виховній роботі зі студентами, підсилити роль гуманітарної складової в формуванні компетентностей майбутніх економістів і менеджерів.

Проведене опитування виявилось корисним для всіх учасників: студенти змогли усвідомити, наскільки складним є поняття економічної культури, навчилися застосовувати інструментарій соціології і психології для вирішення економічних проблем. Викладачі змогли визначити стан колективної свідомості, систему цінностей, життєві орієнтації майбутніх спеціалістів, що дозволить в подальшому ефективно поєднувати навчальні, просвітницькі і виховні цілі в освітянському процесі. Для цього потрібно такі і подібні дослідження проводити в режимі моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Экономическая культура населения Украины / Под ред. В.М. Вороны, Е.И. Суименко. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2008. -316 с.
2. Пилипенко В.Є. Людина в ринковому суспільстві: орієнтації, поведінка, культура. - К.: Фоліант, 2005.- 224 с.
3. Петрушина Т.О. Социально-экономическое поведение населения Украины в условиях институциональных перемен. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2008. - 544 с.
4. Попова А.К. Особенности управления системой мотивирования в процессе стратегического управления предприятием /Экономист. - 2006. - №12, с. 52-54.